

*Dit document wordt na de raadsvergadering in juli definitief opgemaakt

Voorwoord

Altena: eiland met identiteit én vol beleving

Al genietend van een lokale tentoonstelling, luisterend naar een muzikale uitvoering, wandelend door onze prachtige natuur, fietsend over onze dijken of zittend met iets lekkers op het terras na een vaartocht door de Biesbosch, ervaren we hoe bijzonder Altena is. De veelzijdigheid van het landschap, de verscheidenheid aan lokale gebruiken en talloze creatieve uitingen laten de beste kanten van onze gemeente zien. Een plek waar kunst, cultuur, recreatie en toerisme geen losse werelden zijn, maar elkaar versterken. Hier beleven én leven we samen. Hier verbinden we ons met onze omgeving en met elkaar.

Met het perspectief, verwoord in deze verslaglegging, zetten we een belangrijke stap richting de toekomst. We erkennen dat kunst, cultuur, recreatie en toerisme bijdragen aan de vitaliteit, aantrekkelijkheid en identiteit van de 21 kernen in Altena. Onze inwoners zijn de dragers van het erfgoed en de makers van de cultuur van morgen. We willen iedereen de kans geven om te genieten van kunst, cultuur en recreatie in Altena. Als deelnemer, bezoeker, maker of vrijwilliger.

“Respectvol genieten van onze kleurrijke omgeving vormt de ultieme beleving. Altena deelt herinneringen in de vorm van kwaliteitstoerisme.”

We verwelkomen bezoekers die komen voor rust, ruimte en verdieping. Bezoekers die willen ontdekken, leren en verbinden. Kwaliteitstoerisme betekent dat bezoekers niet alleen passanten zijn, maar betrokken deelnemers zijn aan het verhaal van onze gemeente. Toerisme en recreatie zien we als kansen om onze verhalen te delen, onze voorzieningen te versterken én economische én maatschappelijke waarde te creëren, zonder afbreuk te doen aan onze leefomgeving.

Dit toekomstperspectief geeft richting aan de keuzes die we als gemeente maken. We zetten in op kansengelijkheid door cultuur toegankelijk te maken. We omarmen erfgoed als een levend verhaal dat keer op keer verteld mag worden en koesteren het landschap als podium voor ontspanning, beweging en ontmoeting. En we stimuleren samenwerking tussen verenigingen, ondernemers, musea en culturele instellingen, want samen staan we sterker.

“Cultuur en recreatie zijn geen luxe; ze vormen de kern van wie we zijn. We willen een gemeente zijn waarin iedereen kan meedoen en waarin onze landelijke omgeving en eigenzinnige cultuur bijdragen aan welzijn, innovatie en ontmoeting.”

Het toekomstperspectief draagt de naam BeLeef, een titel die bewust twee betekenissen in zich draagt. De naam staat voor het **beleven** van kunst, cultuur, recreatie en toerisme in de gemeente Altena: het genieten van concerten, wandelroutes, tentoonstellingen, lokale verhalen en gastvrijheid. De naam staat óók voor **leven** in deze gemeente: wonen, opgroeien, meedoen, verbinden en betekenis geven aan je omgeving.

Want in de gemeente Altena gaan beleven en leven hand in hand. Kunst, cultuur, recreatie en toerisme zijn geen bijzaak, maar vormen het kloppend hart van een levendige gemeenschap. Ze brengen mensen samen, zorgen voor ontspanning en inspiratie. En ze maken onze dorpen tot plekken waar je je thuis voelt, als inwoner én als bezoeker.

Met dit toekomstperspectief BeLeef geven we richting aan de manier waarop we de kracht van cultuur, recreatie en toerisme benutten voor de toekomst van onze gemeente. Samen werken we aan een plek waar kunst, cultuur, recreatie en toerisme het fundament is van onze sterke, gastvrije en inspirerende samenleving, waar je echt kunt **be-leven**.

Leeswijzer

In dit document zetten we de ambities voor de sectoren cultuur, kunst, recreatie en toerisme uiteen.

De inleiding beschrijft onze gemeente en de aanleiding voor dit document. Hoofdstuk twee zet de stip op de horizon. Hoe ziet cultuur, kunst, recreatie en toerisme eruit in Altena in 2040? Deze ambitie is vervolgens onderverdeeld in drie thema's die worden toegelicht in hoofdstuk 3, 4 en 5. Per thema benoemen we de ambitie en bijhorende doelen. Per doel beschrijven we de huidige situatie en de toekomstige situatie. We sluiten af met de randvoorwaarden voor succes en een toelichting over het vervolgproces.

In het document wordt er vaak gesproken met 'we en wij'. Daarmee bedoelen we de gemeente.

Begrippen

Soms ontkomen we er niet aan om in het toekomstperspectief vaktaal te gebruiken. Deze begrippen worden uitgelegd in de begrippenlijst (bijlage 1).

Samenvatting

In 2040 staat Altena bekend als hét eiland van Brabant. Een groen-blauwe oase tussen steden waar UNESCO werelderfgoed, diverse oer-Hollandse deltalandschappen en een rijke cultuurhistorie bij elkaar komen.

Altena is een aantrekkelijke gemeente met tal van cultuurverenigingen waar inwoners mogen ontspannen en ontwikkelen. Een bruisend verenigingsleven waar inwoners, jong en oud, trots op zijn.

Inwoners en bezoekers ervaren een aantrekkelijk aanbod van cultuur, kunst, recreatie en toerisme. De gemeente draagt bij aan de vitaliteit van onze inwoners en het voorzieningenniveau in ons gebied. Het is goed vertoeven in Altena.

Thema 1

Identiteit, erfgoed en beleving

Ambitie

Onze cultuurhistorie en de verhalen over het landschap zijn op innovatieve manieren zichtbaar en beleefbaar. We geven aan onze inwoners en bezoekers de verhalen over het boerenleven, de visserij, streektaal en tradities door aan nieuwe generaties.

Hoe

- Toekomstbestendige musea voor jong en oud
- Verhaal van Altena zichtbaar en beleefbaar maken
- Ruimte voor kunst en herdenkingsmonumenten

Thema 2

Cultuurparticipatie van en voor iedereen

Ambitie

In Altena heeft iedere inwoner toegang tot kunst en cultuur, ongeacht leeftijd, achtergrond of inkomen. De sociale cohesie in onze gemeente wordt versterkt door kunst en cultuur. Daarom investeren we op kernniveau in kunst en cultuur, denk aan de ondersteuning van lokale cultuurverenigingen, activiteiten en onderwijs. Ook wil Altena ruimte geven voor de ontwikkeling van cultureel talent. Kunst en cultuuronderwijs is verankerd in de scholen om de kansengelijkheid van de jeugd te vergroten.

Hoe

- Iedere leerling komt tijdens schooltijd in aanraking met lokale kunst en cultuur
- Iedere inwoner kan actief of passief meedoen aan kunst en cultuur
- Een platform kunst en cultuur dat verbindt
- Kunst en cultuur is voor iedereen toegankelijk en betaalbaar
- Kunst en cultuur dichtbij huis

Thema 3

Duurzaam kwaliteitstoerisme en recreatie

Ambitie

Met bestemmingsmanagement zorgen we ervoor dat duurzaam toerisme en duurzame recreatie met een sterke nadruk op kwaliteit de norm wordt in Altena. Met als doel een goede balans tussen het economisch voordeel enerzijds en de draagkracht van de leefomgeving en het draagvlak onder bewoners anderzijds.

Hoe

- Een duidelijke strategische aanpak
- Verduurzaming van het aanbod

Randvoorwaarden voor succes

- Een sector waar culturele instellingen, toeristische organisaties, ondernemers, vrijwilligers en inwoners elkaar weten te vinden en waar samenwerking vanzelfsprekend is.
- Gezamenlijk optrekken in promotie en positionering, over gemeentegrenzen heen
- Een actieve en faciliterende rol van de gemeente
- De maatschappelijke waarde van cultuur, recreatie en toerisme beter benutten

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Leeswijzer.....	3
Samenvatting	4
Inhoudsopgave	5
H1. Inleiding.....	6
H2. Cultuur, recreatie en toerisme in Altena in 2040	7
H3. Thema 1: Identiteit, erfgoed en beleving.....	8
3.1 Toekomstbestendige musea voor jong en oud	8
3.2 Verhaal van Altena zichtbaar en beleefbaar maken	9
3.3 Ruimte voor kunst en herdenkingsmonumenten	10
H4. Thema 2: Cultuurparticipatie van en voor iedereen	12
4.1 Iedere leerling komt tijdens schooltijd in aanraking met lokale kunst en cultuur.....	12
4.2 Iedere inwoner kan actief of passief meedoen aan kunst en cultuur	13
4.3 Een Platform Kunst en Cultuur dat verbindt	14
4.4 Kunst en cultuur is voor iedereen toegankelijk en betaalbaar	15
4.5 Kunst en cultuur dichtbij huis.....	16
H5. Thema 3: Duurzaam kwaliteitstoerisme en duurzame kwaliteitsrecreatie	18
H6. Randvoorwaarden voor succes	24
6.1 Samen staan we sterker	24
H7. Van ambitie naar uitvoering.....	28
Uitvoeringsagenda.....	28
Bijlagen.....	29

H1. Inleiding

Sinds 2019 bestaat het Noord-Brabantse Altena uit 21 kernen, waaronder het vestingstadje Woudrichem. Altena is een plattelandsgemeente en tegelijk centraal gelegen tussen de grote steden Dordrecht, Gorinchem en Breda. Hier komt het beste van Noord-Brabant, Zuid-Holland en Gelderland samen. Water speelt van oudsher een grote rol in onze gemeente. De rivieren die onze gemeente omringen maken van Altena een eiland, uniek in Noord-Brabant.

Ook Nationaal Park de Biesbosch en UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies vormen Altena. Twee grote bezienswaardigheden die de onderlegger vormen voor de naam 'Biesboschlinie' waar onze recreanten en toeristen de gemeente ook wel van kennen. Het getijdenlandschap, de rivierkommen, uiterwaarden, historische dijklinten en kernen, forten, kerken en molens maken van Altena een perfect decor voor cultuur, recreatie en toerisme.

Rust, ruimte, een rijke geschiedenis en een hechte gemeenschap kenmerken Altena. Kunst, cultuur, recreatie en toerisme spelen een verbindende rol. Ze dragen bij aan de leefbaarheid, de lokale identiteit en de aantrekkingskracht voor bewoners, bezoekers en ondernemers. We werken toe naar een duurzame, inclusieve en aantrekkelijke gemeente, waarin cultuurbeleving, recreatie en toerisme elkaar versterken. Dit alles met oog voor de belangen van de inwoners en de kwaliteit van onze leefomgeving.

Een integraal toekomstperspectief

Om onze ambities op het gebied van cultuur, kunst, recreatie en toerisme in te vullen zijn er sinds het ontstaan van de gemeente Altena verschillende visies gemaakt. In 2019 is de cultuurvisie (2019-2023) vastgesteld en in 2021 de visie voor toerisme & recreatie (2021-2025). Daarnaast is er in 2022 de erfgoedvisie (2022-2027) vastgesteld.

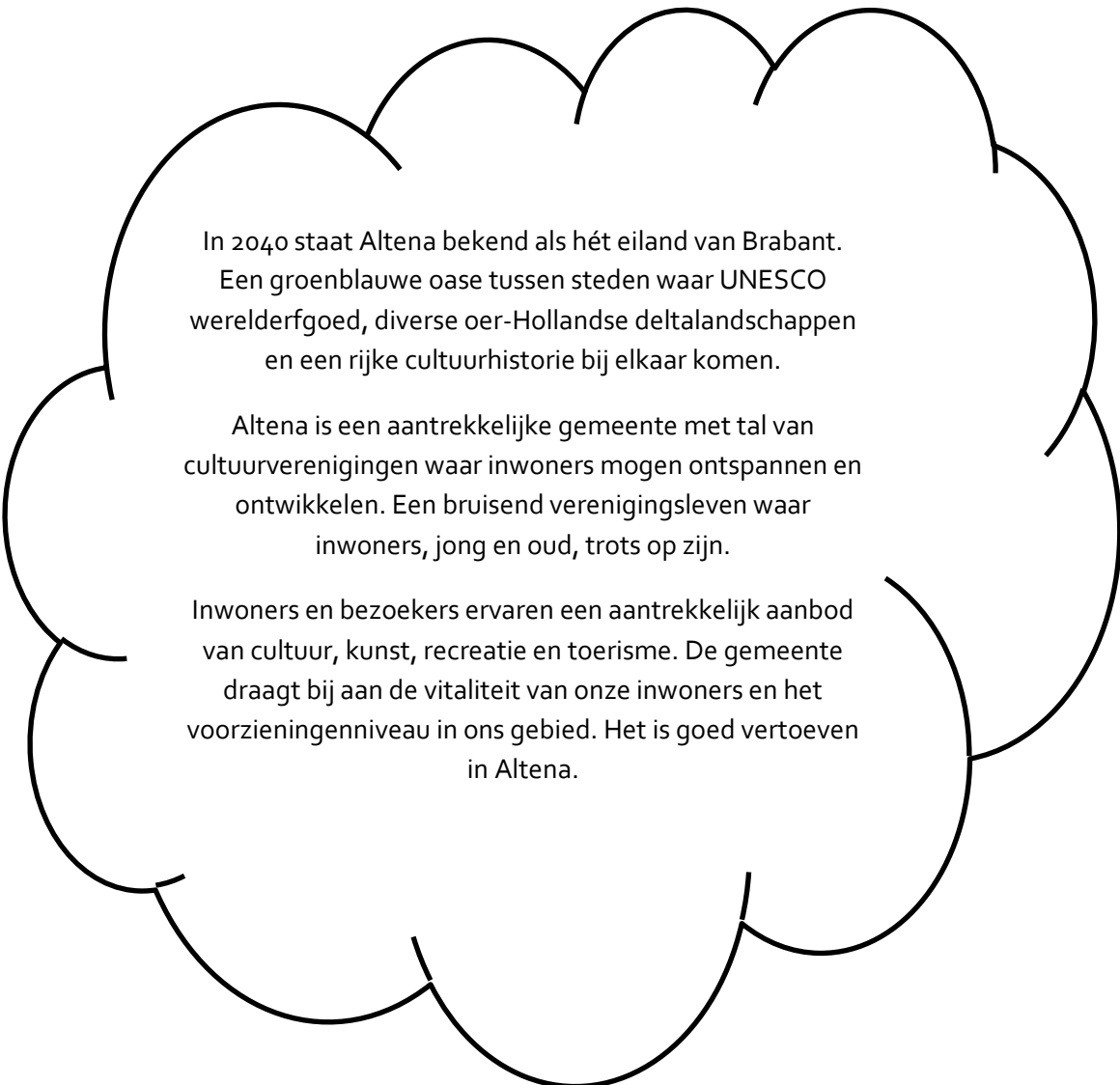
Het is duidelijk dat er veel raakvlakken zijn tussen cultuur, recreatie en toerisme. In de praktijk is dat steeds duidelijker merkbaar, zo blijkt ook uit de evaluatie van de cultuurvisie 2019. De vakgebieden zijn nauw verbonden en versterken elkaar. Daarnaast kunnen we de rol die cultuur, kunst, recreatie en toerisme kunnen spelen bij maatschappelijke opgaven nog beter benutten dan we nu al doen.

Het toekomstperspectief voor kunst, cultuur, recreatie en toerisme waarin de ambitie 'vieren' uit de erfgoedvisie is uitgewerkt, zorgt voor een verdere beleidsmatige integratie van deze vakgebieden. Daarmee volgt de gemeente het voorbeeld van de provincie Noord-Brabant, die tot dezelfde conclusie kwam en in november 2022 een integraal beleidskader opgesteld heeft voor cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd.

1.1 Totstandkoming toekomstperspectief en participatie traject

Om een goed beeld te krijgen van wat inwoners belangrijk vinden op het gebied van cultuur, recreatie en toerisme, is er in september 2024 een enquête uitgezet onder alle inwoners van de gemeente. De resultaten van deze enquête zijn opgenomen in de bijlage (bijlage 4.4). Tijdens een participatieavond op 3 oktober 2024 die door zo'n 60 deelnemers is bezocht, zijn de resultaten van de enquête gedeeld. Verder zijn er gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders waaronder de Cultuurraad, de Bibliotheek, Kunst in Altena, het Biesbosch MuseumEiland, het Visserijmuseum, VVV Biesboschlinie, Erfgoed Altena en het Streekfestival. De opgehaalde informatie is verwerkt in het voorliggende toekomstperspectief. Dit alles heeft geleid tot een breed gedragen, nieuwe, integraal toekomstperspectief, waarin de ambities voor kunst, cultuur, recreatie en toerisme in Altena zijn vastgelegd.

H2. Cultuur, recreatie en toerisme in Altena in 2040

In 2040 staat Altena bekend als hét eiland van Brabant.
Een groenblauwe oase tussen steden waar UNESCO
werelderfgoed, diverse oer-Hollandse deltalandschappen
en een rijke cultuurhistorie bij elkaar komen.

Altena is een aantrekkelijke gemeente met tal van
cultuurverenigingen waar inwoners mogen ontspannen en
ontwikkelen. Een bruisend verenigingsleven waar
inwoners, jong en oud, trots op zijn.

Inwoners en bezoekers ervaren een aantrekkelijk aanbod
van cultuur, kunst, recreatie en toerisme. De gemeente
draagt bij aan de vitaliteit van onze inwoners en het
voorzieningenniveau in ons gebied. Het is goed vertoeven
in Altena.

H3. Thema 1: Identiteit, erfgoed en beleving

Ambitie

Onze cultuurhistorie en de verhalen over het landschap zijn op innovatieve manieren zichtbaar en beleefbaar. We geven aan onze inwoners en bezoekers de verhalen over het boerenleven, de visserij, streektaal en tradities door aan nieuwe generaties.

Toelichting ambitie

In Altena komen diverse oer-Hollandse (delta)landschappen en een rijke (cultuur)historie bij elkaar. De verhalen over ons landschap en onze kernen versterkt onze unieke identiteiten en ons collectieve DNA. Luister, ervaar, beleef en vier de rijke historie van Altena.

3.1 Toekomstbestendige musea voor jong en oud

Huidige situatie

Musea zijn levendige centra van kennis, educatie en verbeelding en van onschatbare waarde in Altena. In hun grote verscheidenheid dragen zij bij aan de leefbaarheid, vestigingsklimaat, vitaliteit, persoonlijke ontwikkeling en lokale identiteit. Altena kent vijf musea: het Biesbosch MuseumEiland in Werkendam, het Visserijmuseum in Woudrichem, het Kevermuseum in Wijk en Aalburg, Museum de Noodwoning in Meeuwen en het Oorlogsmuseum in Wijk en Aalburg. Deze musea hebben allemaal een eigen thematiek, zijn voor jong en oud en variëren in grootte.

Onze musea zijn plekken die zich niet in een paar zinnen laten vangen. Ze zijn inspirerend, leerzaam en gelaagd – plekken waar verleden, heden en toekomst samenkomen. Elk museum vertelt verhalen die raken, uitdagen of verrijken. Wat een museum met je doet, kun je eigenlijk alleen zelf ervaren. Het draagt bij aan ontwikkeling van kennis, vaardigheden en creativiteit.

Wat voor de één een bron van verwondering is, is voor de ander een moment van reflectie of herkenning. Juist die persoonlijke beleving maakt musea zo waardevol. Daarom vinden we het belangrijk dat musea voor iedereen toegankelijk zijn. De samenwerking tussen musea en scholen is van essentieel omdat het bijdraagt aan de kansengelijkheid van onze toekomstige generaties. Onze musea stimuleren jong en oud om te komen tot verrijking en ontwikkeling. Onderstaande grafiek geeft een indruk van de bereikte leerlingen in de samenwerkingsprojecten tussen musea en onderwijs.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Onze gemeente heeft de ambitie om kunst, cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk te maken en tegelijkertijd bij te dragen aan een sterke sociale samenhang, kansengelijkheid en economische vitaliteit. Musea spelen hierin een sleutelrol. Ze vertellen het verhaal van onze gemeente, verbinden generaties en versterken de lokale identiteit. Daarnaast dragen ze bij aan educatie, toerisme en welzijn door inspirerende tentoonstellingen, participatieve programma's en innovatieve vormen van erfgoedbeleving aan te bieden. Musea fungeren als ontmoetingsplekken waar inwoners samenkomen, leren en zich ontwikkelen, en ze stimuleren het cultureel ondernemerschap en de creatieve sector en spelen een rol in het viert van ons erfgoed door erfgoededucatie en -beleving.

Hoe gaan we dat bereiken?

Musea vervullen een brede maatschappelijke functie en kunnen niet uitsluitend afhankelijk zijn van commerciële inkomsten. Daarom is het logisch dat de gemeente hierin investeert. Een structurele financiële ondersteuning met een vorm van wederkerigheid en afspraken over uitvoering van taken op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme is noodzakelijk om musea toekomstbestendig te houden, toegankelijk te maken voor een breed publiek en hun rol als educatieve, sociale en culturele motor van de gemeente te versterken. Hiermee wordt ontwikkeling en innovatie

gestimuleerd. Hierdoor kunnen onze verhalen over onder andere de Waterlinies, de Biesbosch en onze historie verteld blijven worden.

3.2 Verhaal van Altena zichtbaar en beleefbaar maken

Huidige situatie

In de erfgoedvisie die vastgesteld is in 2022 staan drie ambities beschreven: beschermen, verbinden en viëren. Daarbij is het verhaal van Altena opgeschreven en onderverdeeld in negen thema's. Deze thema's geven een overzicht van het aanwezige erfgoed, de ontwikkelingsgeschiedenis van Altena en de kansen die er nog liggen om erfgoed veilig te stellen en te verbinden met het heden.

Naast het behouden en beschermen van ons erfgoed willen we met de ambitie 'viëren' uit de erfgoedvisie inwoners en bezoekers het erfgoed laten beleven. Op dit moment wordt dat in de gemeente Altena al op verschillende manieren gedaan met diverse partners, zoals Bibliotheek CultuurPuntAltena, musea, Erfgoed Altena, de Hollandse Waterlinies UNESCO Werelderfgoed, VVV Biesboschlinie en veel stichtingen en verenigingen uit de gemeente. Denk aan erfgoededucatie en -beleving in de vorm van Leskisten voor scholen op basis van de [canon van Altena](#), educatieprojecten bij musea, tentoonstellingen in musea, informatiepanelen, luisterzuilen, routes, lezingen, workshops, evenementen zoals open monumentendag, kasteeldagen en culturele festivals maar ook de zomerfeesten en andere belangrijke evenementen in de kernen in Altena, zoals rondleidingen door gidsen.

Ten slotte zijn er in het culturele en recreatieve/ toeristische aanbod nog initiatieven te vinden zoals de Rijks monumentale molens die te bezoeken zijn als zij draaien, de historische haven in Woudrichem met haar varende erfgoed en de forten.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

We willen gezamenlijk het verhaal van Altena meer zichtbaar en beleefbaar maken en daarmee inwoners en bezoekers (jong én oud) extra stimuleren om in hun vrije tijd meer te leren over onze geschiedenis.

Hoe gaan we dat bereiken?

We maken de culturele en historische parels van Altena zichtbaar en beleefbaar aan de hand van de negen verhaallijnen uit de erfgoedvisie. Dit doen we op een toekomstbestendige en laagdrempelige manier die past bij de tijd. Denk daarbij aan de QR-codes onder de naam QRfgoed, waarvan de Kinderroute in de vesting en de fietstocht langs de molen al beschikbaar zijn. We werken hierbij samen met onze partners, waarvan er een aantal hierboven al zijn genoemd. Waarbij we de nadruk leggen op de thema's UNESCO werelderfgoed, immaterieel erfgoed zoals oude ambachten, industrieel erfgoed, dialect, het verdwenen erfgoed, lokale feesten en gebruiken, de impact van de verschillende oorlogen, maar bijvoorbeeld ook ons provinciale landschap Bergsche Maas met de welbekende bakenbomen.

3.3 Ruimte voor kunst en herdenkingsmonumenten

Huidige situatie

Altena telt veel herdenkingsmonumenten en kunstwerken in de openbare ruimte. Ze dragen bij aan een aantrekkelijke en betekenisvolle leefomgeving en zijn deel van de identiteit van inwoners.

In de uitvoeringsagenda van de erfgoedvisie is opgenomen dat er passende criteria komen voor het plaatsen van nieuwe kunstwerken en herdenkingsmonumenten in de openbare ruimte. Ook wordt er gewerkt aan een beheerplan voor de bestaande kunstwerken en herdenkingsmonumenten.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Altena wil de bestaande kunstwerken en herdenkingsmonumenten in de openbare ruimte bewaren. Daarnaast willen we kunstwerken realiseren die aansluiten bij de verhalen en het erfgoed van onze gemeente en ruimte bieden aan hedendaagse kunst.

Altena bezit een diverse en zorgvuldig samengestelde kunstcollectie. De gemeente draagt zorg voor een zorgvuldig collectiebeheer van de eigen kunstwerken (o.a. schilderijen, antiek).

Hoe gaan we dat bereiken?

Altena zal de kunst in de openbare ruimte en monumenten op een andere manier promoten, bijvoorbeeld via QRgoed. Daarnaast kijkt de gemeente kritisch naar de eigen kunstcollectie om te komen tot een zorgvuldig collectiebeheer. Wij werken hierin samen met het streekarchief en de Stichting Kunst in Altena. Dit plan bevat de volgende onderdelen:

- *Documenteren*: een goed werkend en actueel registratiesysteem, in samenwerking met het streekarchief.
- *Samenstellen*: beleid voor verwerving, schenkingen en eventueel afstoten van werk.
- *Conserveren*: de kunstwerken die de gemeente wenst te behouden in goede staat en condities bewaren, met een passende verzekering.
- *Presenteren*: de kunstcollectie voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk maken.

Onderdeel van het collectiebeheer is een selectie van werken die de gemeente wenst te behouden en af te stoten.

Participatieavond

Tijdens de participatieavond op 3 oktober 2024 is er input opgehaald voor het toekomstperspectief kunst, cultuur, recreatie en toerisme. Dit hebben we gedaan per thema. Hieronder een samenvatting van de verzamelde input van thema identiteit, erfgoed en beleving.

- Behoud en zichtbaarheid van erfgoed: Er is een sterke wens om het bestaande culturele en natuurlijke erfgoed te behouden en zichtbaar te maken, inclusief agrarische bedrijvigheid, dialecten, en de invloed van de oorlog. UNESCO-erkenning en lokale stichtingen/verenigingen spelen hierbij een belangrijke rol.
- Erfgoed beleefbaar maken: Het erfgoed moet niet alleen gevierd worden, maar ook beleefbaar zijn voor inwoners en bezoekers, met meer dorpsactiviteiten en een focus op bezoekersmanagement. Openstellingen, regionale samenwerking en een breed aanbod van activiteiten en informatie zijn cruciaal.
- Investeren in musea: Er is behoefte aan meer financiële ondersteuning voor musea, educatieve programma's, en samenwerking tussen musea. Een voorstel is de oprichting van een "Altena museum" en het verbeteren van de mobiliteit naar deze locaties.
- Faciliteren van kunst en monumenten: Er moet meer aandacht komen voor het aanwijzen en instandhouding van monumenten en kunst. Het ondersteunen van kunstonderwijs en betrokkenheid van de jeugd bij kunst en monumenten is essentieel.

H4. Thema 2: Cultuurparticipatie van en voor iedereen

Ambitie

In Altena heeft iedere inwoner toegang tot kunst en cultuur, ongeacht leeftijd, achtergrond of inkomen. De sociale cohesie in onze gemeente wordt versterkt door kunst en cultuur. Daarom investeren we op kernniveau in kunst en cultuur, denk aan de ondersteuning van lokale cultuurverenigingen, activiteiten en onderwijs. Ook wil Altena ruimte geven voor de ontwikkeling van cultureel talent. Kunst en cultuuronderwijs is verankerd in de scholen om de kansengelijkheid van de jeugd te vergroten.

Toelichting ambitie

Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat kunst en cultuur bijdraagt aan een goede gezondheid en sociale cohesie in wijken en dorpen in Altena. Deelname aan culturele activiteiten, bijvoorbeeld via een van de vele verenigingen, heeft een positief effect op het sociaal en fysiek welzijn. Kunst en cultuur is ook belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van onze inwoners. Met cultuureducatie en muziekonderwijs op school brengt de gemeente zoveel mogelijk jongeren in aanraking met kunst en cultuur. Dit levert een essentiële bijdrage aan het vroegtijdig ontwikkelen van zogenaamde 21e-eeuwse vaardigheden.

4.1 Iedere leerling komt tijdens schooltijd in aanraking met lokale kunst en cultuur

Huidige situatie

Altena vindt het belangrijk dat ieder kind in het basis- en voortgezet onderwijs in aanraking komt met kunst, cultuur en erfgoed. Zo kunnen zij hun talenten ontdekken en creatieve competenties ontwikkelen. Naast de ontdekking van de eigen talenten draagt het ook bij aan kansengelijkheid voor ieder kind. Altena zet in op cultuureducatie met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), het Cultuurmenu en de Muziekwijzer op scholen. De uitvoering van deze programma's is in handen gelegd van Bibliotheek CultuurPuntAltena, die daarvoor een cultuurcoach heeft aangesteld. Muziekles heeft veel positieve effecten in de klas: het draagt bij aan beter samenwerken en beter luisteren. Muziek activeert, stimuleert en ontwikkelt belangrijke netwerken in de hersenen. Muziek zorgt bovendien voor een prettiger leerklimaat. Het effect van deelname aan muzieklessen is extra groot voor leerlingen uit achterstandsgezinnen of kinderen met een taalachterstand.

Cultuurmenu en cultuurcoach

Tweejaarlijks ontwikkelen de cultuurcoaches van Bibliotheek CultuurPuntAltena in overleg met de scholen een gevarieerd cultuurmenu, bestaande uit diverse voorstellingen per schooljaar. Ongeveer 80% van alle scholen doet mee aan het cultuurmenu. Iedere leerling gaat één keer per jaar naar een door de school gekozen voorstelling uit het cultuurmenu. De cultuurcoach zorgt daarnaast ook voor innovatie in lesprogramma's bijvoorbeeld met thematische leskisten of projecten. Daarnaast kunnen kinderen meedoen aan activiteiten na school en in de vakanties. De cultuurcoach zorgt dat erfgoed en geschiedenis een volwaardige plek hebben in de activiteiten en programma's die ontwikkeld en aangeboden worden.

Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)

Naast het Kunstmenu kunnen scholen deelnemen aan CmK. Iedere deelnemende school heeft een eigen cultuurprogramma. Dit programma wordt ontwikkeld en uitgevoerd onder begeleiding van Bibliotheek CultuurPuntAltena. Altena doet al vanaf 2013 mee aan CmK. De gemeente financiert CmK, met cofinanciering vanuit het Rijk. De afgelopen jaren deden 20 scholen met ca. 3500 leerlingen mee aan CmK.

Muziek op school

In 2020 is besloten om muziekles aan te bieden op scholen via Muziekwijzer Altena. Alle klassen van de scholen die hieraan meedoen volgen een doorlopende leerlijn muziekonderwijs. De regeling wordt uitgevoerd door Bibliotheek CultuurPuntAltena. Door deelname aan Muziekwijzer leren kinderen hun interesses en talenten ontdekken en ontwikkelen en krijgen alle kinderen de kans om mee te doen met muziekles in de klas.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Cultuureducatie blijft een speerpunt voor Altena, zoals ook verwoord in de eind 2024 vastgestelde Visie bibliotheekwerk. Bibliotheek CultuurPuntAltena is de uitvoerder van de verschillende programma's voor cultuureducatie. Altena wil met name talentontwikkeling door middel van muzikale educatie nog meer stimuleren. De lokale verenigingen zijn het kloppend hart van het aanbod van kunst en cultuur in Altena. Bij de uitvoering van de activiteiten betreft Bibliotheek CultuurPuntAltena lokale verenigingen en aanbieders van kunst en cultuur.

Hoe gaan we dat bereiken?

1. Altena heeft de deelname aan CmK voor vier jaar verlengd, vanaf 2025 tot eind 2028. Naast handhaving van het huidige niveau zal Bibliotheek CultuurPuntAltena als uitvoerder ook meer aandacht besteden aan leerlingen uit achterstandsgezinnen of kinderen met een taalachterstand.
2. De financiering van het Cultuurmenu en de Cultuurcoach handhaven wij op minimaal hetzelfde niveau.
3. Na een succesvolle evaluatie van de Muziekwijzer zet Altena Muziekwijzer voort met nog eens 5 jaar. Op deze manier ontstaat een doorlopende leerlijn vanaf groep 1 tot groep 8. Het aanbod varieert tussen lokale muzikaanbieders zoals verenigingen en muziekdocenten tot rappers of een Afrikaanse muziekgroep.

4.2 Iedere inwoner kan actief of passief meedoen aan kunst en cultuur

Huidige situatie

Altena kent een levendig verenigingsleven met een fijnmazige infrastructuur van culturele- en erfgoedorganisaties. Niemand hoeft ver te reizen om bijvoorbeeld muziek te maken of zich in geschiedenis te verdiepen. De verenigingen en stichtingen vervullen daarmee een belangrijke sociale functie. Het helpt onze inwoners mee te doen in de samenleving en zorgt voor verbinding in en tussen de kernen ook mensen in een kwetsbare positie. Actief door cultuurbeoefening (onder andere toneel, dans, muziek, zang, heemkunde) en passief door onze inwoners én bezoekers de kans te geven van cultuur en erfgoed als toeschouwer of bezoeker te genieten.

Als belangrijkste instrument voor het stimuleren van cultuurparticipatie en -beoefening kent Altena een Subsidieregeling Cultuurparticipatie. Een organisatie die zich inzet voor amateurkunst, amateuristische muziekbeoefening, muziekvereniging, toneelvereniging, zangvereniging, dansschool, beeldende kunstinstelling of beeldende kunst kan een beroep doen op deze regeling. In 2024 zijn er via deze regeling subsidies toegekend aan ongeveer 50 verenigingen en organisaties.

Vanaf eind 2023 heeft Altena een tijdelijke verenigingsondersteuner ingezet als aanspreekpunt en kennismakelaar om het contact tussen de gemeente en het cultuurveld te versterken.

Tenslotte ondersteunt de gemeente Bibliotheek CultuurPuntAltena om bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen door inwoners te laten kennismaken met kunst en cultuur. Dit door het organiseren van workshops, erfgoed-ontmoetingen en exposities van en door lokale verenigingen en kunstenaars.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Altena streeft naar behoud en versterking van het cultuurveld zodat het culturele en erfgoedaanbod voor alle inwoners in stand blijft. Altena blijft daarvoor nauw samenwerken met het cultuur- en erfgoedveld.

Hoe gaan we dat bereiken?

1. Altena past de Subsidieregeling Cultuurparticipatie aan de doelen en ambities van het Toekomstperspectief aan en stelt deze ook open voor erfgoedorganisaties en historische verenigingen. Deze verenigingen kunnen dan financiële ondersteuning aanvragen bij de gemeente voor het vertellen en zichtbaar maken van de culturele en historische parels van Altena en zo een bijdrage leveren aan de erfgoedbeleving.
2. De taken van de verenigingsondersteuner als aanspreekpunt en kennismakelaar voor het cultuurveld worden structureel belegd binnen de bestaande formatie van de gemeente.
3. In de Visie bibliotheekwerk is vastgesteld dat de (wettelijke) culturele taak van Bibliotheek CultuurPuntAltena gehandhaafd blijft. De bibliotheek maakt in het kader van talentontwikkeling een zo compleet mogelijk overzicht van aanbieders van trainingen en cursussen op het gebied van kunst en cultuur (beeldende kunst, muziek, dans, etc.). Met dit overzicht krijgen inwoners toegang tot een netwerk dat hen kan helpen zich verder te ontwikkelen op cultureel gebied. Het vergroot de participatie en zelfredzaamheid van onze inwoners.

4.3 Een Platform Kunst en Cultuur dat verbindt

Huidige situatie

In 2021 zijn twee onderzoeken uitgevoerd naar de haalbaarheid van een Centrum voor de Kunsten. De behoefte van het hele cultuurveld aan verbinding, uitwisseling en afstemming kwam duidelijk naar voren. Voorts leefde vooral onder cultuurmakers en kunstenaars de wens voor een - liefst centrale - plek waar zij hun werk kunnen maken en laten zien. Bij de rest van het veld was hier verder weinig draagvlak voor. Juist de eigenheid en identiteit van de verschillende kernen en disciplines wordt door het grootste deel van het cultuurveld zeer gewaardeerd. Dit beeld werd bevestigd tijdens de participatieavond over de visie cultuur, recreatie en toerisme in oktober 2024.

De toekomst

Wat willen we bereiken

Altena hecht groot belang aan samenwerking, verbinding, afstemming en uitwisseling tussen alle partijen op het gebied van kunst en cultuur. Daarmee onderschrijven wij de belangrijkste uitkomsten van de haalbaarheidsonderzoeken. De kracht van kunst en cultuur zit in de betrokkenheid, inzet en creativiteit van makers en beoefenaars. Dat maakt dat Altena de schaarse middelen bij voorkeur investeert in mensen en niet in stenen (nieuwe locaties). De aanwezigheid en zichtbaarheid van kunst en cultuur in alle kernen staat daarbij voorop. Zodoende streeft Altena zoveel mogelijk naar een voorziening voor kunst en cultuur in alle kernen voor alle inwoners, actief en passief, in plaats van een centrale locatie in de gemeente.

Talenten die zich professioneel willen ontwikkelen kunnen waar nodig terecht in omliggende grote steden (Breda, Utrecht) waar al een professionele infrastructuur bestaat.

Hoe gaan we dat bereiken

Om samenwerking en verbinding binnen het cultuurveld te versterken zet Altena samen met onze culturele partners een Platform kunst en cultuur op. Het Platform is de opvolger van de huidige

adviescommissie cultuur. Het Platform dient een afspiegeling te zijn van de verschillende disciplines in kunst en cultuur en kent een evenredige verspreiding van leden over de hele gemeente.

De gemeente is ambtelijk vertegenwoordigd in het Platform. Als uitvoerder van een aantal gemeentelijke cultuurtaken heeft Bibliotheek CultuurPuntAltena een belangrijke rol in het Platform. De invulling en taken van het platform worden bepaald samen met het cultuurveld (o.a. bibliotheek, musea, verenigingen). Het overzicht van behoeften en mogelijke functies van het Centrum voor de Kunsten uit het haalbaarheidsonderzoek vormt hierbij de leidraad, zie de afbeelding hieronder.

Afbeelding 1. Behoeften en functies Platform Kunst en Cultuur, uit Vooronderzoek Kunst- en Cultuur Platform Altena, M. van der Ven, 2021

4.4 Kunst en cultuur is voor iedereen toegankelijk en betaalbaar

Huidige situatie

De culturele sector draagt met publiek, deelnemers, programma's, makers en personeel bij aan de diversiteit die onze gemeente kenmerkt. Als gemeente maken wij ons sterk voor een volwaardige participatie voor al die verschillende inwoners. Kunst en cultuur zijn bij uitstek in staat alle inwoners van de gemeente aan te spreken.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Ons doel is om een gemeente te zijn waar iedereen mee kan doen aan kunst en cultuur door zoveel mogelijk rekening houdt met de diversiteit van haar inwoners en bezoekers. Daarmee maakt Altena de drempel (letterlijk en figuurlijk) voor culturele en recreatieve activiteiten zo laag mogelijk.

Hoe gaan we dat bereiken?

1. Altena gaat onderzoeken of bezoek en deelname aan kunst en cultuur meer betaalbaar kan worden door de invoer van een Altenapas, juist voor mensen die minder te besteden hebben.
2. Een goede fysieke toegankelijkheid van culturele en toeristische locaties en activiteiten levert een bijdrage aan het wegnemen van drempels om de desbetreffende locaties te bezoeken. Daarom stimuleert Altena onze culturele en toeristische instellingen (musea, bibliotheek, forten, etc.) om hun locaties zo toegankelijk mogelijk te maken voor mindervaliden. Ook speciale campagnes en doelgroepgericht aanbod kan de cultuurdeelname verder stimuleren. Wij denken mee met onze culturele en toeristische instellingen door te kijken hoe zij zoveel mogelijk inwoners kunnen bereiken, ook degenen die nu nog niet of weinig gebruik maken van onze culturele infrastructuur. Het project De nieuwe Brabander van Museumeland de Biesbosch dient hierbij als voorbeeld.
3. Ten slotte is voor de cultuursector de Code Diversiteit & Inclusie ontwikkeld die op landelijk niveau inmiddels breed omarmd en toegepast wordt door culturele organisaties. Deze code biedt de culturele en creatieve sector handvatten om diversiteit en inclusiviteit structureel te bevorderen. Wij gaan in gesprek met de culturele sector in Altena om de code voor onze organisaties in te voeren. Daarmee kan de culturele sector een wezenlijke stap zetten om relevant en aantrekkelijk te blijven voor alle groepen in onze snel veranderende samenleving en iedereen gelijke kansen te bieden, bijvoorbeeld mensen die van huis uit weinig of niet in aanraking komen met cultuur.

4.5 Kunst en cultuur dichtbij huis

Huidige situatie

De jeugd komt in aanraking met kunst, cultuur en erfgoed op school via het Cultuurmenu in het basisonderwijs en het culturele programma van de school in zowel het basis- als voortgezet onderwijs. Als ze zich verder in hun passie willen verdiepen zijn daarvoor op dit moment binnen de gemeente beperkt mogelijkheden. De verenigingen, stichtingen en podia zijn nu de enige plek waar makers en talenten van kunst en cultuur samen kunnen komen. Het ontbreekt in de gemeente aan voldoende laagdrempelige locaties waar ruimte is voor educatie, creatieve ontwikkeling, uitvoeringen, expositiemogelijkheden en een voorziening waar culturele verenigingen en andere aanbieders optredens kunnen geven op het gebied van toneel, dans, muziek en exposities en waar het culturele aanbod voor het onderwijs op geprogrammeerd kan worden.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Talent zou zich moeten kunnen ontwikkelen van breedtekunst (in het onderwijs) naar topkunst, van basisschool naar kunstvakopleiding. Om dit te bereiken is er behoefte aan meer ontmoetingsplekken in de kernen, vooral voor de jeugd maar ook voor ouderen, en aan meer faciliteiten voor kunstvormen, zoals repetitieruimtes, concertzalen en expositieruimtes. Vanuit het veld komt de vraag om subsidiemogelijkheden voor zzp'ers en professionals uit te breiden.

Uit de gesprekken op de participatieavond is gebleken dat er een voorkeur is voor het behouden van meerdere kleinere ontmoetingsplekken voor cultuur in de kernen. Daarnaast leeft bij een deel van de culturele sector de wens voor een centrale culturele ontmoetingsplek in de gemeente, bijvoorbeeld een theater voor grotere uitvoeringen en voorstellingen. Het grote oppervlak van de gemeente maakt het echter moeilijk om veelculturele initiatieven op één plek te concentreren. Wel houdt de gemeente de vinger aan de pols als er zich mogelijkheden aandienen om een bestaande locatie (deels) te herbestemmen en te ontwikkelen als centrale cultuurlocatie.

Hoe gaan we dat bereiken?

Het cultuurveld in Altena kan de huidige accommodaties beter benutten door faciliteiten die er al zijn, zoals bibliotheek, sportzalen, dorpshuizen en kerken efficiënt in te zetten voor culturele doeleinden. Zo kunnen er meer laagdrempelige en gastvrije ontmoetingsplekken gecreëerd worden. Daarnaast kan voor grotere evenementen en uitvoeringen incidenteel een locatie gebruikt worden waar veel meer bezoekers terecht kunnen, zoals een sportaccommodatie. Dit betekent een verdere samenwerking tussen bibliotheek, scholen, verenigingen en de gemeente maar bijvoorbeeld ook kerken. De Bibliotheek en het nieuwe Platform Kunst en cultuur nemen hier het voortouw in, samen met de gemeente. Ook in het nieuw te formuleren accommodatiebeleid zal aandacht zijn voor het huisvesten van culturele functies.

Participatieavond

Tijdens de participatieavond op 3 oktober 2024 is er input opgehaald voor het toekomstperspectief kunst, cultuur, recreatie en toerisme. Dit hebben we gedaan per thema. Hieronder een samenvatting van de verzamelde input van thema cultuurparticipatie van en voor iedereen.

- Breed en inclusief aanbod: Kunst en cultuur moeten toegankelijk zijn voor alle doelgroepen, van jeugd tot ouderen. Er is een behoefte aan meer faciliteiten voor kunstvormen, zoals repetitieruimtes, concertzalen en expositieruimtes. Bovendien moeten de subsidiemogelijkheden voor zzp'ers en professionals worden uitgebreid.
- Samenwerking en vrijwilligers: Samenwerking tussen verenigingen, individuen en de gemeente moet worden gestimuleerd, met extra aandacht voor vrijwilligers. Zonder vrijwilligers is er geen cultuur, en er is een roep om meer waardering voor hun bijdrage.
- Stimuleren van deelname: Er moet meer aandacht komen voor muziek- en kunstlessen, zowel voor jeugd als volwassenen. Het aanbod van proeflessen en muziekonderwijs binnen verenigingen kan een rol spelen om deelname te bevorderen.
- Educatie en cultuur voor jong en oud: Cultuureducatie moet toegankelijk zijn voor iedereen, met een focus op scholen, verzorgingstehuizen en mensen in armoede. Platforms voor verbinding en samenwerking tussen culturele organisaties zijn noodzakelijk om een bredere participatie te waarborgen.

H5. Thema 3: Duurzaam kwaliteitstoerisme en duurzame kwaliteitsrecreatie

Ambitie

Altena kiest voor duurzaam toerisme en recreatie. Met bestemmingsmanagement maken we kwaliteit de norm, niet de uitzondering. We zorgen ervoor dat toerisme en recreatie bijdragen aan de identiteit en leefbaarheid van onze gemeente, met een sterke nadruk op duurzaamheid en kwaliteit. Ons doel is het vinden van een goede balans tussen economische meerwaarde enerzijds en de draagkracht van de leefomgeving en het draagvlak onder bewoners anderzijds. We streven naar een toekomst waarin bezoekers zich welkom voelen, bewoners zich gehoord weten en de natuur de ruimte krijgt die zij verdient. Een duurzame balans tussen beleving, leefbaarheid en behoud, dát is de koers die gemeente Altena vaart.

Toelichting ambitie

Waar in de herijkte visie Toerisme & Recreatie 2021-2025 al de nadruk lag op duurzaamheid en kwaliteit bouwen we daar nu bewust op voort. Op een toekomstgerichte manier willen we de gastvrijheid en de kwaliteit van het toeristisch-recreatieve aanbod in gemeente Altena blijven waarborgen. Ook hierin staat het vinden van een evenwicht tussen economisch voordeel en de draagkracht van natuur, landschap en samenleving centraal. In dit perspectief bouwen we verder aan deze koers met bestemmingsmanagement als leidraad, aangevuld met duurzame kwaliteitsrecreatie. Want recreatie is van grote waarde voor onze inwoners: wandelen, fietsen of varen in een aantrekkelijke, groene omgeving bevordert de gezondheid en draagt bij aan een vitale levensstijl.

De ambitie voor duurzaam kwaliteitstoerisme en duurzame kwaliteitsrecreatie vraagt om een gerichte en samenhangende aanpak. Voor Altena betekent dit concreet:

- **Bestemmingsmanagement als sturingsinstrument:** de gemeente neemt een actieve rol in het sturen van toeristische en recreatieve ontwikkelingen. Dit betekent het spreiden van bezoekers in tijd en ruimte, het versterken van minder drukke gebieden en het beschermen van kwetsbare natuur- en leefgebieden.
- **Versterken van de leefkwaliteit van inwoners:** Recreatie is er niet alleen voor bezoekers. Door Altena extra aantrekkelijk te maken voor bezoekers die iets komen brengen en die de tijd nemen om te leren over de lokale cultuur en natuur en respect hebben voor de omgeving, profiteren inwoners mee via aantrekkelijke wandel-, fiets- en vaarverbindingen, gezonde buitenruimte en een landschap dat uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en ontspannen.
- **Investeren in kwaliteit boven kwantiteit:** Altena kiest bewust voor hoogwaardige duurzame recreatievormen die passen bij de schaal en identiteit van onze gemeente. Dit betekent ruimte voor lokaalgebonden initiatieven passend bij onze streek, belevingsroutes, natuurvriendelijke voorzieningen en gastvrij ondernemerschap.
- **Balans tussen economie, leefomgeving en samenleving:** Economische opbrengsten vanuit recreatie en toerisme zijn welkom maar mogen niet ten koste gaan van draagkracht en draagvlak. Dit vraagt om zorgvuldig afgewogen keuzes in beleidsontwikkeling, vergunningverlening en ruimtelijke ordening, mét oog voor de belangen van inwoners, ondernemers en natuur.
- **Samenwerking met partners en inwoners:** Altena werkt actief samen met toeristische ondernemers, natuurorganisaties, bewonersgroepen en buurgemeenten. Alleen samen kunnen we sturen op kwaliteit, draagvlak en duurzaamheid.

- **Verduurzaming van het aanbod en de mobiliteit:** Dit is een belangrijk speerpunt en geldt zowel voor op het land als het water. We streven naar een toekomst waarin bezoekers en inwoners zich op een milieuvriendelijke manier kunnen verplaatsen. We stimuleren schone vervoersmiddelen en versterken het netwerk van groene routes.

We bereiken dit alles met een duidelijke strategische aanpak en verduurzaming van het aanbod.

5.1 Een duidelijke strategische aanpak

Huidige situatie

Altena erkent in het bestuursakkoord 2022-2026, de herijkte visie Toerisme & Recreatie 2021-2025 en de Visie Balanceren in de Biesbosch (2021) het belang van het gericht sturen van bezoekers om balans te houden tussen beleving, leefbaarheid en behoud. Hoewel strategische keuzes daarin nog niet volledig zijn uitgekristalliseerd, is met de start van het project bestemmingsmanagement in 2024 een belangrijke eerste stap gezet. Dit legt de basis voor een doordachte aanpak waarbij recreatie en toerisme worden afgestemd op de draagkracht van onze omgeving.

Tegelijkertijd werken we aan een toekomstbestendige organisatie voor gebiedsmarketing en bezoekersmanagement. Een van de speerpunten uit het uitvoeringsprogramma van de herijkte visie Toerisme & Recreatie was dan ook het onderzoeken van de rol en positionering van de VVV. In 2023 heeft VVV Biesboschlinie hierin verantwoordelijkheid genomen door te reflecteren op haar toekomstige rol. Deze reflectie vormt een waardevolle bouwsteen voor de verdere ontwikkeling van een professionele en doelgerichte aanpak van promotie en gastheerschap in onze gemeente. In bijlage 6 staan de uitkomsten hiervan.

Huidige situatie

Wat willen we bereiken?

Met krachtig en doelgericht bestemmingsmanagement geeft de gemeente Altena sturing aan toerisme en recreatie. We kiezen voor een strategische aanpak die ruimte biedt aan gastvrijheid en economische kansen, maar altijd in balans met de draagkracht van natuur, landschap en samenleving. Door samenhangende en goed onderbouwde keuzes te maken, zorgen we ervoor dat toerisme bijdraagt aan de kwaliteit van leven, voor bezoekers én inwoners. Zo houden we de omgeving aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig.

Met bestemmingsmanagement bedoelen we alle inspanningen die in samenhang met elkaar zijn gericht op het realiseren van een zo groot mogelijke positieve impact van het gastvrijheidsdomein voor een regio. De positieve impact bestaat uit sociale, ecologische en economische waarde.

Bestemmingsmanagement draagt bij aan de kwaliteit van leven voor inwoners, de optimalisatie van bezoekerservaringen, de balans tussen recreatie en natuur en een toekomstbestendige sector voor ondernemers en werknemers (bron: Nationaal Bureau voor Toerisme & Congressen, NBTC).

Hoe gaan we dat bereiken?

Het Nationaal Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC) heeft een stappenplan gemaakt voor de aanpak van bestemmingsmanagement. In het stappenplan worden zeven stappen omschreven. Deze zeven stappen staan in de afbeelding hieronder afgebeeld.

Samenvattend zorgt gebiedsgerichte bestemmingsontwikkeling en vraagsturing ervoor dat bezoekers door een goed georganiseerde destinationmarketingorganisatie (DMO) naar de juiste plek worden gestuurd op het juiste moment. Dit draagt bij aan een zorgvuldige ontwikkeling van het recreatieve en toeristische aanbod in Altena, passend bij de leefomgeving en het karakter van Altena.

Deze aanpak is vertaald in vijf speerpunten:

1. We kennen onze bezoekers.
2. Een gebiedsgerichte aanpak.
3. Strategische gebiedsmarketing en bezoekersmanagement door een DMO.
4. Voldoende mogelijkheden om te wandelen, fietsen en varen.
5. Passend verblijf in balans met de (leef)omgeving, natuur en cultuur.

1. We kennen onze bezoekers

In Altena verwelkomen we bezoekers die passen bij het karakter van onze regio: mensen die komen voor rust, ruimte en betekenis. Bezoekers die oprechte interesse tonen in onze cultuur, geschiedenis en natuur of gewoon willen genieten van een ontspannen uitje met familie en vrienden, met respect voor de omgeving.

Om deze doelgroep te kunnen bedienen, is inzicht in leefstijlen en behoeften essentieel. Met behulp van de Leefstijlvinder^[1] brengen we de vrijetijdsvoorkeuren van Nederlanders in kaart. Zo krijgen we grip op wat mensen zoeken in hun vrije tijd of vakantie en hoe dat verschilt per type bezoeker.

De afgelopen periode richtte VVV Biesboschlinie zich op rustzoekers, verbindingszoekers en stijlzoekers. Nieuw onderzoek in 2023 wijst uit dat het ook kansrijk is om de avontuurzoekers en inzichtzoekers toe te voegen als nieuwe leefstijlen. Deze groepen tonen veel interesse in kunst, cultuur en natuur, precies de kwaliteiten die wij als gemeente willen uitdragen.

Een overzicht van de verschillende leefstijlen en hun voorkeuren voor cultuur- erfgoed, en natuurbeleving en duurzaamheid is te vinden in bijlage 5.

2. Een gebiedsgerichte aanpak om bezoekers gericht te sturen

Altena is uitgestrekt en kent een grote variatie aan landschappen, culturele activiteiten en toeristische voorzieningen. Juist die diversiteit vraagt om maatwerk. Daarom kiezen we voor een gebiedsgerichte aanpak: we delen de gemeente op in herkenbare deelgebieden, elk met een eigen identiteit en potentie. Per deelgebied bepalen we welke bezoekersdoelgroepen daar het best tot hun recht komen en waar we bepaalde bezoekers juist willen ontmoedigen. Daarbij kijken we ook welke voorzieningen, routes en infrastructuur nodig zijn om bezoekers op een duurzame en gastvrije manier te ontvangen. Een voorbeeld van zo'n deelgebied is de Noordwaard.

3. Strategische gebiedsmarketing en bezoekersmanagement door een DMO

Een toekomstgerichte aanpak van toerisme vraagt om meer dan alleen het informeren van bezoekers. Altena kiest daarom voor de doorontwikkeling van de traditionele VVV naar een volwaardige destiniatiemarketingorganisatie (DMO).

Waar een VVV zich richt op informatievoorziening, speelt een DMO een bredere en strategischere rol in het toeristisch beleid. Een DMO ontwikkelt en positioneert de bestemming, stimuleert de samenwerking tussen partners, deelt kennis met de sector en kijkt verder dan bezoekers alleen. Ook inwoners en maatschappelijke vraagstukken zijn onderdeel van het werkveld. Daarmee wordt toerisme een middel om bredere doelen te bereiken, zoals leefbaarheid, duurzaamheid en lokale betrokkenheid.

Van VVV naar destiniatiemarketingorganisatie (DMO)

VVV Biesboschlinie is sinds 2009 verantwoordelijk voor de promotie en uitvoering van toeristisch beleid in de gemeente Altena. Daarnaast voeren zij de werkzaamheden en projecten uit die nodig zijn voor het behalen van de doelstellingen en ambities uit ons toeristisch beleid. Om sturing te geven aan bezoekersstromen, de juiste doelgroepen aan te spreken en het aanbod duurzaam te ontwikkelen, is meer nodig: structurele ondersteuning en voldoende middelen om de transitie naar DMO mogelijk te maken. Een versterkte DMO kan dan ook gericht invulling geven aan bezoekersmanagement, strategische gebiedsmarketing en bestemmingsontwikkeling. Denk aan het ontwikkelen van routes en arrangementen, internationale promotie, het coördineren van bezoekerscentra en het verbeteren van informatievoorziening op start- en overstaplocaties. Deze doorontwikkeling is essentieel om vanaf 2026 uitvoering te kunnen geven aan het actiepunt bezoekersmanagement (is in 2023 verbreed naar bestemmingsmanagement) uit het bestuursakkoord 2022-2026 én om de ambities uit dit toekomstperspectief waar te maken.

De rol van de VVV groeit mee met de ambities van Altena. De doorontwikkeling naar een volwaardige DMO betekent een breder takenpakket, meer verantwoordelijkheid en een grotere impact. Dat vraagt om extra tijd, capaciteit en middelen. Tegelijkertijd is de basissubsidie voor de VVV sinds 2009 niet aangepast of geïndexeerd.

Om de doorontwikkeling van VVV naar DMO mogelijk te maken is aanvullende structurele financiële ondersteuning nodig van de gemeente. Met deze bijdrage kan de DMO slagkrachtiger opereren en gericht invulling geven aan de vraagsturing zoals gebiedsmarketing, PR, internationalisering, ontwikkelplan start- en overstaplocaties. Ook wordt hiermee ruimte gecreëerd voor de verdere ontwikkeling van toeristische routes, coördineren van bezoekerscentra en andere toeristische folderpunten, informatievoorziening en samenwerking met de regio, arrangementen en andere bestemmingsontwikkeling. Deze versterking is cruciaal om vanaf 2026 uitvoering te kunnen geven aan het actiepunt bezoekersmanagement uit het bestuursakkoord 2022-2026 en om de ambities uit dit toekomstperspectief daadwerkelijk te realiseren.

[1] www.leefstijlvinder.nl

4. Voldoende mogelijkheden om te wandelen, fietsen en varen

De gemeente Altena is rijk aan ruimte, natuur water en cultuurhistorie. Toch sluiten de huidige infrastructuur en voorzieningen nog niet altijd aan op de wensen van wandelaars, fietsers en waterrecreanten.

We willen dat iedereen, inwoner én bezoeker, in alle rust en veiligheid kan wandelen, fietsen en varen. Dat vraagt om toegankelijke en aantrekkelijke routes, veilige verbindingen, goede informatie en passende voorzieningen. Van vrij liggende fietspaden en wandelroutes tot aanlegplaatsen, rustpunten en sanitaire voorzieningen. In de mobiliteitsvisie 2040 is fietsen en het verbeteren van het recreatieve netwerk in Altena een belangrijk speerpunt.

Daarom zetten we in op de verbetering en uitbreiding van het recreatieve netwerk. We investeren in duidelijke bewegwijzering en overzichtelijke start- en overstaplocaties, zodat elke route begint met een goed geïnformeerde keuze. Zo wordt bewegen in gemeente Altena niet alleen mogelijk, maar ook vanzelfsprekend en plezierig, voor iedereen, het hele jaar door.

5. Passend verblijf in balans met de leefomgeving, natuur en cultuur

Altena beschikt over een divers en kleinschalig aanbod aan verblijfsaccommodaties. Van unieke B&B 's en vakantiehuisjes tot (mini)campings en grotere locaties als de Kurenpolder. Deze variatie past bij het karakter van onze gemeente: gastvrij, persoonlijk en verbonden met het landschap. Daarnaast heeft de Kurenpolder ook een grote economische impact op de omgeving. Denk aan de verblijfs gasten die hun boodschappen doen bij de lokale supermarkt in het dorp.

Op dit moment is er nog geen beleid voor verblijfsrecreatie. Om tot een passend en kwalitatief aanbod te komen dat in balans is met de leefomgeving, natuur en cultuur, is het ontwikkelen van beleid essentieel. Dit beleid biedt handvatten om nieuwe initiatieven zorgvuldig te beoordelen, gericht te sturen op kwaliteit en het juiste type verblijf op de juiste plek mogelijk te maken.

Meerdaags verblijf

De centrale ligging van Altena, omringd door natuur, cultuurhistorie en nabijgelegen steden maakt het een aantrekkelijke plek voor meerdaags verblijf. Toeristen zien geen gemeentegrenzen; ze kiezen voor beleving in de regio de locatie op basis van wat er in de buurt te doen is. Een langer verblijf zorgt voor meer spreiding van bezoekers, meer lokale bestedingen en minder druk op kwetsbare natuurgebieden zoals Nationaal Park de Biesbosch.

Kwaliteit boven kwantiteit

Waar nu nog per initiatief maatwerk wordt toegepast, biedt toekomstig beleid de mogelijkheid om heldere uitgangspunten te hanteren. Zo kunnen we gericht sturen op kwaliteit, duurzaamheid en landschappelijke inpassing. Het uitgangspunt is: niet méér, maar béter.

Kansen om aanbod te versterken

Naast behoud en versterking van het bestaande aanbod zien we kansen om het aanbod op een zorgvuldige manier uit te breiden. Denk aan camperplaatsen, winterbestendig verblijf, overnachten bij de boer, unieke groepsverblijven of verblijf op en rond het water. Ook de uitbreiding van karaktervolle accommodaties met een onderscheidend verhaal biedt kansen.

5.2 Verduurzaming van het aanbod

Huidige situatie

In de gemeente Altena zetten steeds meer ondernemers stappen richting een duurzamer toeristisch aanbod. Zo kiezen bootverhuurbedrijven voor fluisterboten, vergroenen campings hun terreinen met meer schaduwplekken en wordt er actief geïnvesteerd in voorzieningen als openbare fietsoplaadpunten. Ook is het netwerk van kanoroutes verbeterd en is er een onderzoek gedaan naar duurzaam varen in de Biesbosch. Deze initiatieven vormen een belangrijke basis voor een toekomst waarin recreatie en duurzaamheid hand in hand gaan.

De toekomst

Wat willen we bereiken?

Een duurzame bestemming vraagt om meer dan losse initiatieven. We willen toewerken naar een toeristisch aanbod waarin duurzame vormen van vervoer en verblijf de standaard worden. Dat betekent: meer milieuvriendelijke vervoersopties op land en water én meer duurzame overnachtingsmogelijkheden die passen bij de identiteit van onze gemeente.

Hoe gaan we dat bereiken?

We stimuleren recreanten om gebruik te maken van kano's, kajaks en (elektrische) fietsen en versterken voorzieningen die dit mogelijk maken. Bij het opstellen van nieuw beleid voor verblijfsrecreatie nemen we duurzaamheid nadrukkelijk mee als randvoorwaarde. Daarnaast zetten we samen met de andere Biesboschgemeenten in op verder onderzoek naar elektrisch varen in de Biesbosch en verkennen we de kansen van deelvervoer in de bredere regio. Ook binnen het Programma Mobiliteit, voortvloeiend uit de Mobiliteitsvisie 2040 'Altena Samen Vooruit', is duurzame mobiliteit een centrale pijler. Daarmee leggen we de verbinding tussen mobiliteit, toerisme en duurzaamheid en bouwen we stap voor stap aan een recreatief aanbod dat klaar is voor de toekomst.

Participatieavond

Tijdens de participatieavond op 3 oktober 2024 is er input opgehaald voor het toekomstperspectief kunst, cultuur, recreatie en toerisme. Dit hebben we gedaan per thema. Hieronder een samenvatting van de verzamelde input van thema duurzaam kwaliteitstoerisme.

- Er moet aandacht zijn voor duurzame voorzieningen, zoals fiets- en wandelroutes, oplaadpunten voor elektrische voertuigen, en mogelijkheden voor langdurig verblijf. Toerisme moet de leefbaarheid niet aantasten, maar juist bijdragen aan de gezondheid en vitaliteit van de regio.
- Toeristen moeten worden verspreid over Altena door middel van goede infrastructuur, duidelijke bewegwijzering en interactieve informatievoorziening (apps). Fysieke punten zoals VVV's kunnen hieraan bijdragen, evenals arrangementen en een focus op bestemmingsmanagement.
- Er is behoefte aan meer en betere verblijfsaccommodaties, zoals groepsaccommodaties, winterharde campings en camperplaatsen. Agrotourisme biedt eveneens mogelijkheden voor een unieke beleving van het landschap.
- Natuurbehoud moet hand in hand gaan met recreatie. Meer natuurgidsen, duurzame recreatieplekken en bewustwordingsacties zijn belangrijk om de balans te bewaken.

H6. Randvoorwaarden voor succes

Om de ambities en doelen uit dit toekomstperspectief waar te maken, zijn sterke randvoorwaarden onmisbaar. Het fundament van een duurzame, veerkrachtige, culturele en toeristisch-recreatieve sector ligt in samenwerking, vertrouwen en gezamenlijke inzet.

- We geloven in een sector waar culturele instellingen, toeristische organisaties, ondernemers, vrijwilligers en inwoners elkaar weten te vinden. Waar samenwerking vanzelfsprekend is, kennis wordt gedeeld en krachten worden gebundeld. Samen lossen we knelpunten op, versterken we elkaar en bouwen we aan een aanbod dat zowel lokaal geworteld als regionaal verbonden is. Zichtbaarheid is hierbij essentieel. Alleen door gezamenlijk op te trekken in promotie en positionering, kunnen we het rijke aanbod aan cultureel, natuur en recreatie beter onder de aandacht brengen, zowel bij inwoners als bezoekers van buiten de regio.
- De gemeente speelt hierin een actieve en faciliterende rol. We luisteren, denken mee en stimuleren samenwerking. We moedigen de sector aan om over de gemeentegrenzen heen te kijken, om samen met regiopartners kansen te benutten en ons gezamenlijke verhaal krachtig te vertellen.
- Daarnaast willen we de maatschappelijke waarde van cultuur, recreatie en toerisme beter benutten. Deze sector kan bijdragen aan grote opgaven op het gebied van leefbaarheid, gezondheid, duurzaamheid en identiteit.
- Tot slot: om deze ambities daadwerkelijk te realiseren is extra structureel budget nodig. Dit is noodzakelijk voor onder andere de nieuwe subsidieregeling voor musea en het bekostigen van de uitgebreide taken van de VVV in haar ontwikkeling tot destiniemarketingorganisatie (DMO).
- Met deze randvoorwaarden creëren we de juiste bedding om onze visie in de praktijk te brengen, stap voor stap, samen.

6.1 Samen staan we sterker

Verbinding en samenwerking

Binnen de toeristische sector speelt de destiniemarketingorganisatie (DMO) een belangrijke rol op het gebied van verbinden van organisaties, vrijwilligers en ondernemers. Het is wenselijk dat binnen de culturele sector ook meer invulling wordt gegeven aan verbinden met elkaar en het stimuleren en faciliteren van samenwerking. Het Platform Kunst en Cultuur kan die rol vervullen.

Zichtbaarheid

Het culturele, recreatieve en toeristische aanbod in Altena en de regio is groot. Van levendige evenementen en karaktervolle musea tot prachtige wandelroutes en onbekende natuurparels. Toch zijn veel van deze plekken en initiatieven nog te weinig zichtbaar, zowel inwoners als voor bezoekers van buiten. Voor het cultuuraanbod werd in 2020 het platform allecultuuraltena.nl gelanceerd. Tijdens de participatie-avond over dit perspectief werd echter duidelijk dat dit platform niet meer aansluit bij de behoeftes van het culturele veld. Daarom willen we samen met de culturele verenigingen, stichtingen en andere betrokkenen kijken hoe we de zichtbaarheid van het cultuuraanbod kunnen verbeteren. Niet alleen digitaal, maar ook fysiek, via programmaboekjes, informatiepunten, lokale media en samenwerkingen met partners in toerisme en onderwijs.

Een goed zichtbaar en toegankelijk cultuuraanbod draagt bij aan trots, betrokkenheid en verbondenheid. Het zorgt ervoor dat inwoners meer gebruik maken van het rijke aanbod in hun eigen gemeente en bezoekers zich uitgenodigd voelen om langer te blijven en meer te ontdekken.

Van adviescommissie cultuur naar platform kunst en cultuur

Adviescommissie cultuur

De Adviescommissie cultuur is het officiële adviesorgaan, gevraagd en ongevraagd, voor de gemeente op het gebied van cultuur. Deze formele adviestaak is vastgelegd in de verordening Adviescommissie cultuur. Tijden veranderen en daarmee de manier waarop we verbinding zoeken met het culturele veld. De gemeente ervaart steeds minder meerwaarde in de formele adviesstructuur. Informatie, ideeën en signalen kunnen tegenwoordig op flexibelere en laagdrempeligere manieren worden opgehaald. Ook de Adviescommissie zelf onderstreepte in haar eigen evaluatie dat er meer behoefte is aan meer zichtbaarheid, meer verbinding met culturele organisaties en meer betrokkenheid van inwoners. De focus ligt nu nog te veel op de relatie met de gemeente, terwijl het cultuurveld breder en dynamischer is dan dat. Uit het haalbaarheidsonderzoek (2021) en de participatieavond (oktober 2024) kwam een gedeelde wens naar voren: de behoefte aan een uitvoerend en verbindend platform. Een plek waar culturele organisaties elkaar kunnen ontmoeten, versterken en inspireren. Een netwerk met ruimte voor uitwisseling, samenwerking en gezamenlijke initiatieven.

Om die reden beëindigen wij de formele status en taken van de Adviescommissie cultuur. In plaats daarvan richten we het Platform kunst en cultuur op (zie Thema 2), dat als spil zal fungeren in het culturele netwerk van de gemeente Altena. Dit platform krijgt de rol om het veld te verbinden, te informeren en te mobiliseren, van binnenuit en met oog voor wat er leeft.

Subsidieregeling cultuurparticipatie

Via de huidige Subsidieregeling Cultuurparticipatie kunnen culturele verenigingen en stichtingen subsidie ontvangen wanneer zij zich inzetten voor amateurkunst, muziekbeoefening, muziekbeoefening, toneel, zang, dans of beeldende kunst. Deze regeling ondersteunt een belangrijk deel van het culturele leven in Altena en draagt bij aan actieve cultuurparticipatie van jong en oud.

Tegelijkertijd sluit de huidige regeling nog niet volledig aan op de diversiteit van het culturele veld. Erfgoedorganisaties, historische verenigingen en andere initiatieven die een waardevolle bijdrage leveren aan het culturele aanbod, vallen nu vaak buiten de boot. De ambitie is om de subsidieregeling te verbreden zodat meer organisaties de kans krijgen om ondersteuning te ontvangen. Daarmee versterken we het draagvlak voor cultuur in de volle breedte, van podiumkunsten tot lokaal erfgoed, en stimuleren we een levendig, herkenbaar en samenhangend cultureel netwerk in de gemeente Altena.

6.2 Samen komen we verder

Om cultuur, recreatie en toerisme duurzaam te versterken, is samenwerking essentieel. De gemeente Altena werkt intensief samen met partners binnen en buiten de gemeente om het totale aanbod voor inwoners en bezoekers zichtbaar, beleefbaar en verbonden te maken. Daarbij kijken we nadrukkelijk over de gemeentegrenzen heen en zoeken we actief de samenwerking met staan open voor de kansrijke regio om kansen gezamenlijk te benutten.

Samenwerken binnen Altena

Binnen onze eigen zetten we in op samenwerking met inwoners, ondernemers, vrijwilligers, stichtingen en verenigingen. We geloven in een open netwerk waarin we elkaar versterken en aanvullen. Dit krijgt onder meer vorm via de volgende samenwerkingsstructuren:

Kernteam Noordwaard

In de Noordwaard werken we samen via het Kernteam Noordwaard. Hier onderhouden we nauwe contacten met de bewonersvereniging en stemmen we af met de verschillende overheden die in dit gebied actief zijn. De samenwerking richt zich op het verbinden van belangen en het gezamenlijk realiseren van gebiedsgerichte opgaven, waaronder cultuur en recreatie.

Vesting Agenda

In de vesting Woudrichem werken we samen via de Vesting Agenda: het uitvoeringsprogramma van de breed gedragen visie op dit gebied. Samen met vrijwilligers, ondernemers, stichtingen en inwoners brengen we deze visie in de praktijk. De projecten uit de Agenda zijn breed van aard en overstijgen beleidsdomeinen. Daarom is integrale samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie cruciaal. Zo zorgen we dat ook cultuur, toerisme en recreatie stevig verankerd zijn binnen een bredere gebiedsontwikkeling.

VVV Biesboschlinie

De VVV Biesboschlinie speelt een centrale rol als netwerkorganisatie in de toeristisch-recreatieve sector. Met maandelijkse netwerkbijeenkomsten brengt de VVV ondernemers, organisaties en vrijwilligers samen. Deze laagdrempelige ontmoetingen stimuleren samenwerking, kennisdeling en versterken het lokale toeristische netwerk op een duurzame manier.

Bibliotheek CultuurPuntAltena

De bibliotheek is één van onze belangrijkste cultuurpartners. Via programma's als Muziekwijzer Altena, het programma Cultuureducatie met Kwaliteit en het Kunstmenu levert zij een waardevolle bijdrage aan cultuur- en erfgoededucatie. Met haar sterke netwerk weet de bibliotheek onderwijs met kunst, cultuur en erfgoed effectief met elkaar te verbinden en zo kinderen en jongeren in aanraking te brengen met het rijke culturele aanbod in gemeente Altena.

Samenwerken in een kansrijke regio

De gemeente Altena werkt actief samen met partners uit de brede regio om het culturele en toeristisch-recreatieve aanbod zichtbaar, beleefbaar en goed op elkaar afgestemd te maken. Samen zorgen we ervoor dat inwoners en bezoekers de rijkdom van de regio kunnen ontdekken, van cultuurhistorie tot natuurbeleving. We kijken bewust over onze gemeentegrenzen heen, want cultuur, recreatie en toerisme houden niet op bij het plaatsnaambord. De kracht zit juist in de samenwerking: door onze kennis, verhalen en voorzieningen met elkaar te verbinden, ontstaat er een sterk en aantrekkelijk aanbod in de regio.

Op dit moment is Altena aangesloten bij verschillende regionale samenwerkingsverbanden. Door onze centrale ligging, tussen meerdere regio's in, is het belangrijk dat deze samenwerkingen goed op elkaar aansluiten en elkaar versterken.

Het kan daarom waardevol zijn om te verkennen of gemeente Altena binnen de eerste twee samenwerkingsverbanden een meer actieve of coördinerende rol op zich kan nemen. Zo benutten we niet alleen onze strategische ligging, maar versterken we ook de samenhang en de gezamenlijke uitstraling van het aanbod in de regio.

Samenwerking met de Vestingdriehoek

Deze samenwerking heeft zich tot doel gesteld om gezamenlijk het huidig aanbod te versterken en nieuw aanbod te stimuleren en dit samen op een passende manier vermarkten.

Altena zit in deze samenwerking met de gemeentes Zaltbommel, West-Betuwe, Gorinchem en Slot Loevestein.

Samenwerking met Beleef de Biesbosch

Het doel hiervan is om gezamenlijk de Biesbosch regio op de kaart zetten. Dat doen wij samen met de gemeentes Drimmelen, Dordrecht, Geertruidenberg en Oosterhout.

De samenwerking het Pact van Loevestein

Het Pact van Loevestein heeft als missie om de bekendheid en aantrekkelijkheid van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies in het Pactgebied te vergroten. Dit doen zij samen met forteigenaren en exploitanten, vrijwilligers, natuurorganisaties, ondernemers en andere overheden. Zij is van mening dat bij een goede balans tussen behoud en ontwikkeling van het werelderfgoed iedereen in het pactgebied kan recreëren, werken en leven.

Bij het Pact zijn naast de gemeente Altena aangesloten de gemeentes Culemborg, Lingewaard, Vijfheerenlanden, Zaltbommel, Gorinchem, West Betuwe, Tiel, de provincies Gelderland en Noord-Brabant, Staatsbosbeheer, het Brabantslandschap en Waterschap Rivierenland.

H7. Van ambitie naar uitvoering

Uitvoeringsagenda

De ambitie die in dit document is geschetst vraagt om meer dan alleen woorden. Om de stip op de horizon daadwerkelijk te bereiken is een gerichte gezamenlijke aanpak nodig. Daarom stelt het college van burgemeester en wethouders, na vaststelling van dit perspectief, een uitvoeringsagenda op.

In deze uitvoeringsagenda worden concrete acties geformuleerd die bijdragen aan het realiseren van de ambities binnen de drie thema's, inclusief een planning en prioritering.

De uitvoering gebeurt niet door de gemeente alleen. Alle acties worden opgepakt in samenwerking met partners uit de culturele en toeristisch-recreatieve sector en met organisaties die zich inzetten voor het behouden de beleving van ons erfgoed. Alleen samen kunnen we deze visie tot leven brengen en zorgen voor een sterk, duurzaam en verbonden aanbod voor inwoners en bezoekers.

Bijlagen

1. Begrippenlijst
2. Relevante beleidskaders
3. Evaluatie cultuurvisie
4. Analyse
5. Uitwerking leefstijlen uit de leefstijlvinder
6. Toekomstvisie VVV Biesboschlinie